

greppa näringen

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Åtgärder mot fosforförluster – axplock från Greppa Näringens arbete

Johan Malgeryd

2022-10-25

0,4

15-20

2 000 kg/ha

90/10/1

eller 80/20 %

260 (290)

530 ton!

BSAP

Vattendirektivet (WFD)

Det är skillnad på kväve och fosfor!

Kväve

- › Läcker mest på **lätta jordar**
- › Mest **nitrat** men kan **även** avgå **i gasform** (NH_3 , N_2 , N_2O , NO_x)
- › Tydligt samband med **gödsling, gröda och jordbearbetning**
- › **Diffust läckage** från hela fältet
- › **Finns pengar att spara** på att minska förlusterna
- › **Etablerad kunskap** – lätt att veta vad som bör göras
- › Viktigast minska tillförseln till **Västerhavet + kustvatten**

Fosfor

- › Störst förluster på **lerjordar**
- › Vattenburna förluster (**löst, partikulär, organiskt bunden**; via ytavrinning eller dränering)
- › **Nederbörd, jordart och topografi** har stor betydelse
- › **Stora variationer** i tid och rum
- › Små mängder i förhållande till markinnehåll och gödsling → **oftast ingen större besparing** för lantbrukaren
- › Viktigast minska tillförseln till **sötvatten och Östersjön**

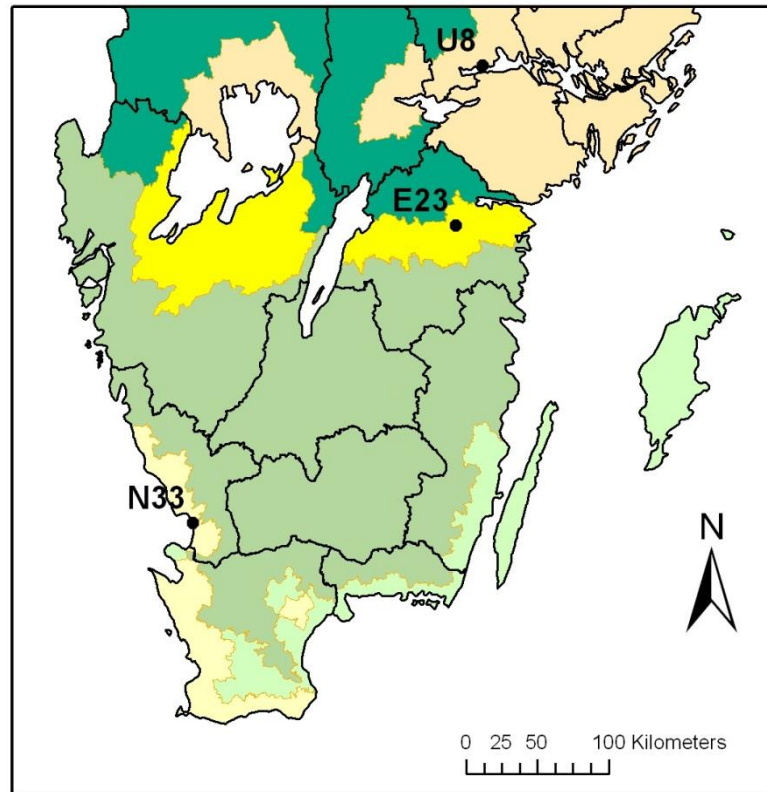

- › EU:s vattendirektiv → ökat fokus på fosfor
  - › Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram
- › Baltic Sea Action Plan (BSAP)
  - › Diskussion om vad som orsakar övergödningen i Östersjön i mitten av 00-talet landade i stor utsträckning i fosfor
- › Pilotprojektet Greppa Fosfor 2007-2015
- › Greppa Näringens fosforkampanj 2016-2018
- › Fosforenkät våren 2018
  - › 3 887 lantbrukare svarade på frågor om fosforhushållning och åtgärder mot fosforförluster
- › Aktuellt just nu

- Pilotprojekt inom Greppa Näringen
- Startades 2006, slutrapport våren 2015
- Finansiering från Naturvårdsverket/HaV + miljöskattemedel

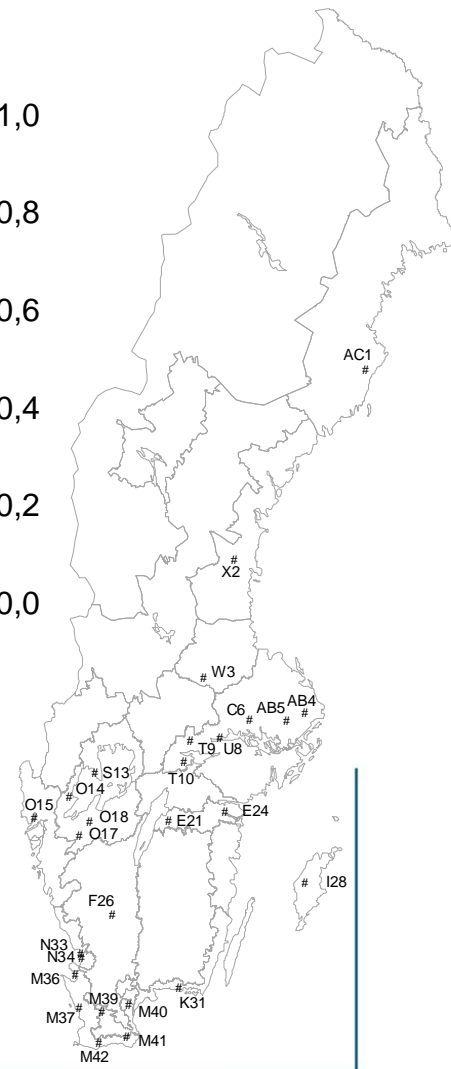
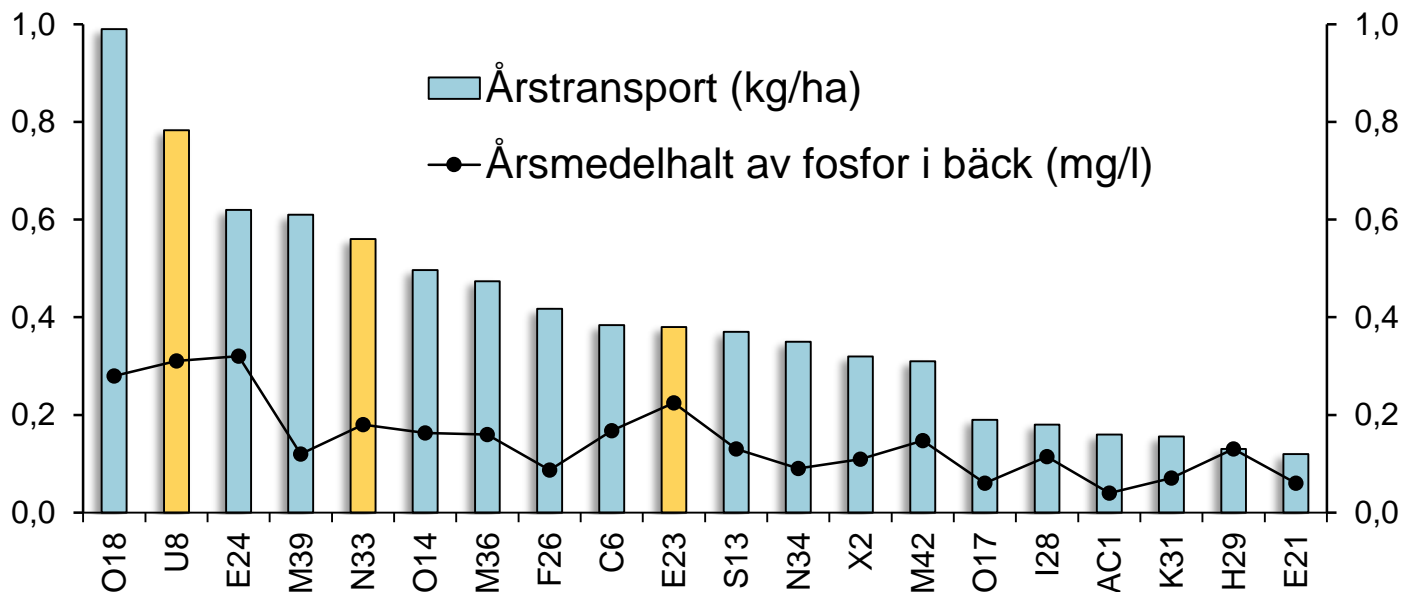

Produktionsområden

- Götalands mellanbygder
- Götalands norra slättbygder
- Götalands skogsbygder
- Götalands södra slättbygder
- Svealands skogsbygder
- Svealands slättbygder

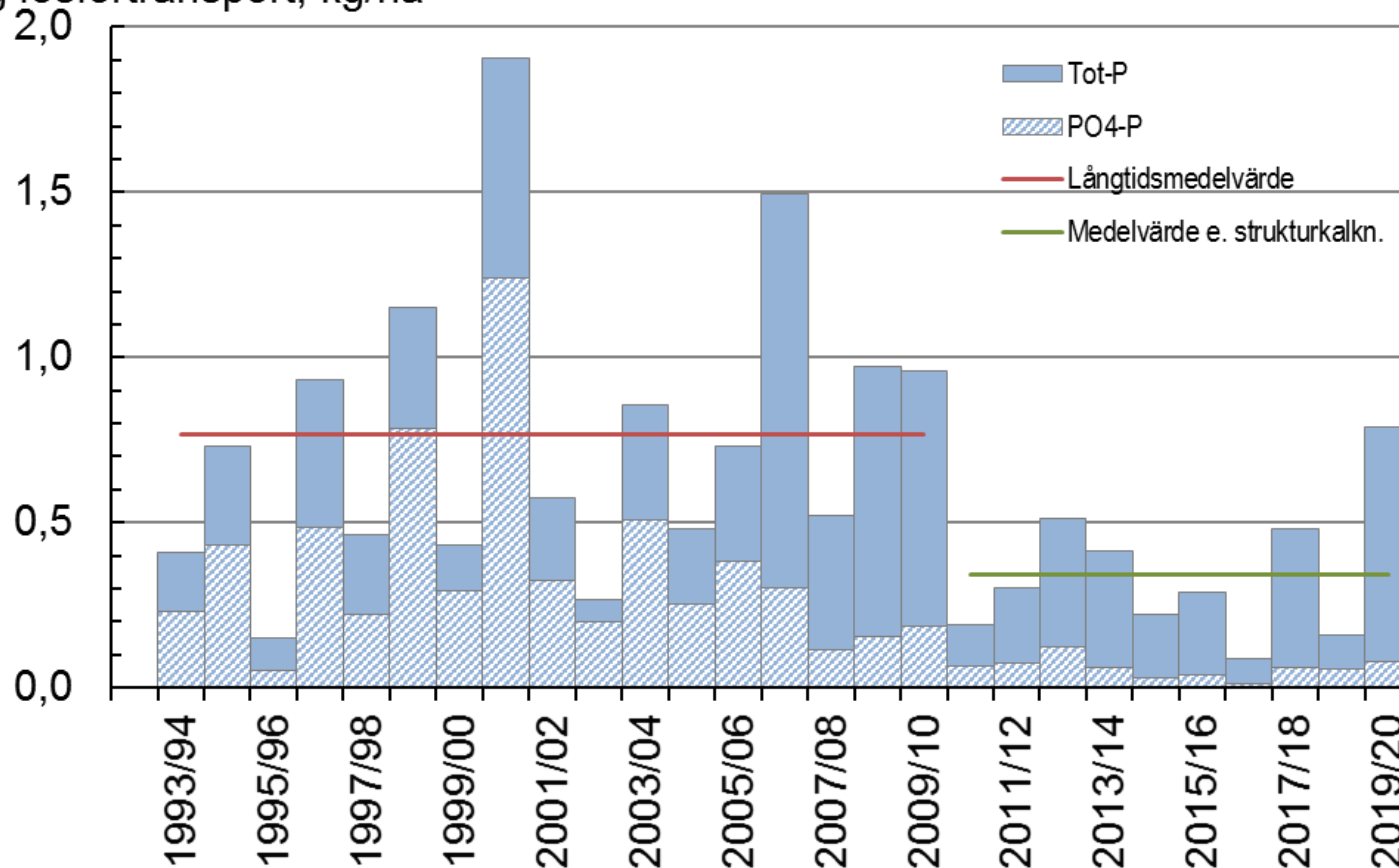
Fosforförluster i typområdena

Greppa Fosforns pilotområde U8

Årlig fosfortransport, kg/ha

- Områdes**amordnarens** roll är viktig! Det behövs någon som agerar ”spindeln i nätet” och kan **hålla dialogen levande** och **skapa förtroende** hos både lantbrukare och myndigheter.
- Många **åtgärder mot fosforförluster** från jordbruksmark hänger nära ihop med **bra dränering** – frågan är inte **om** vattnet rinner iväg, utan **hur** och vad det tar med sig.
- Det är viktigt att åtgärderna görs **i rätt ordning** och **under rätt förhållanden**, annars kan effekten försämrats eller utebli helt.
- Stora åtgärder behöver **övervägas noga**. Det **tar tid**, ofta mer än ett år. Om andra styrmedel, t.ex. stöd, är begränsade till en viss period finns det risk att åtgärden inte utförs alls eller utförs under olämpliga förhållanden.
- Åtgärder som **inte inkräktar på produktionen** och dessutom får stöd för merkostnaden har störst chans att bli genomförda.

Start våren 2016, avslutades i april 2018

Aktiviteter

- › Enskild rådgivning: Ca 2 000 fosforrelaterade rådgivningsbesök
- › Rådgivarkurser
- › Nytt eller förbättrat rådgivningsunderlag
- › Nyhetsbevakning: 63 fosforrelaterade Greppa-nyheter
- › Marknadsföring, t.ex. annonser och mässor
- › Prioritering av rådgivningen till områden där den behövs bäst
- › Demo- och fältdagar för lantbrukare
- › Visa på vägar att tackla hinder
- › Dialog med andra målgrupper
- › Fosforenkät till lantbrukare våren 2018
- › Slutseminarium i Nässjö april 2018

Fosforenkät våren 2018

- › Webbenkät, skickades ut till **alla lantbrukare med >20 ha åker** som hade en e-postadress i SAM-registret (totalt 13 861 st)
- › Vi fick in **3 887 svar** (28 % svarsfrekvens)
- › Både **Greppa-medlemmar** och **icke-medlemmar** har svarat
- › Vi frågade bl.a. om:
  - › Bakgrundsinformation
  - › Gårdens växtnäringsbalans
  - › Fosforrådgivning
  - › Markkartering och fosforgödsling
  - › Jorderosion och gräsbevuxna skyddszoner
  - › Fosfordammar och våtmarker
  - › Strukturkalkning
  - › Täckdikning och kalkfilterdiken
  - › Fosfor i utfodringen
- › Nordiska Undersökningsgruppen (NU) gjorde jobbet på uppdrag av Greppa Näringen

greppa näringen

Fosforenkät våren 2018

Resultaten finns redovisade i Jordbruksverkets rapport 2020:22, <https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/ra2022.html>

Fosforhushållning och åtgärder mot fosforförluster i praktiken

– resultat från en webbenkät med 3 887 lantbrukare

- Medlemmar i Greppa Närings och lantbrukare med stora gårdar är mer insatta och gör fler åtgärder för att förbättra fosforutnyttjandet och minska förlusterna än icke-medlemmar och de som har mindre gårdar.
- 62 procent av dem som besvarade enkäten kände inte till något av stöden för strukturräkning och 80 procent kände inte till stöden till dränering och anläggning av kalkfilterdiken.
- Var femte lantbrukare kan tänka sig att anlägga en fosfordamm. Av dessa vill 85 procent ha hjälp av en rådgivare med projektering och ansökan.

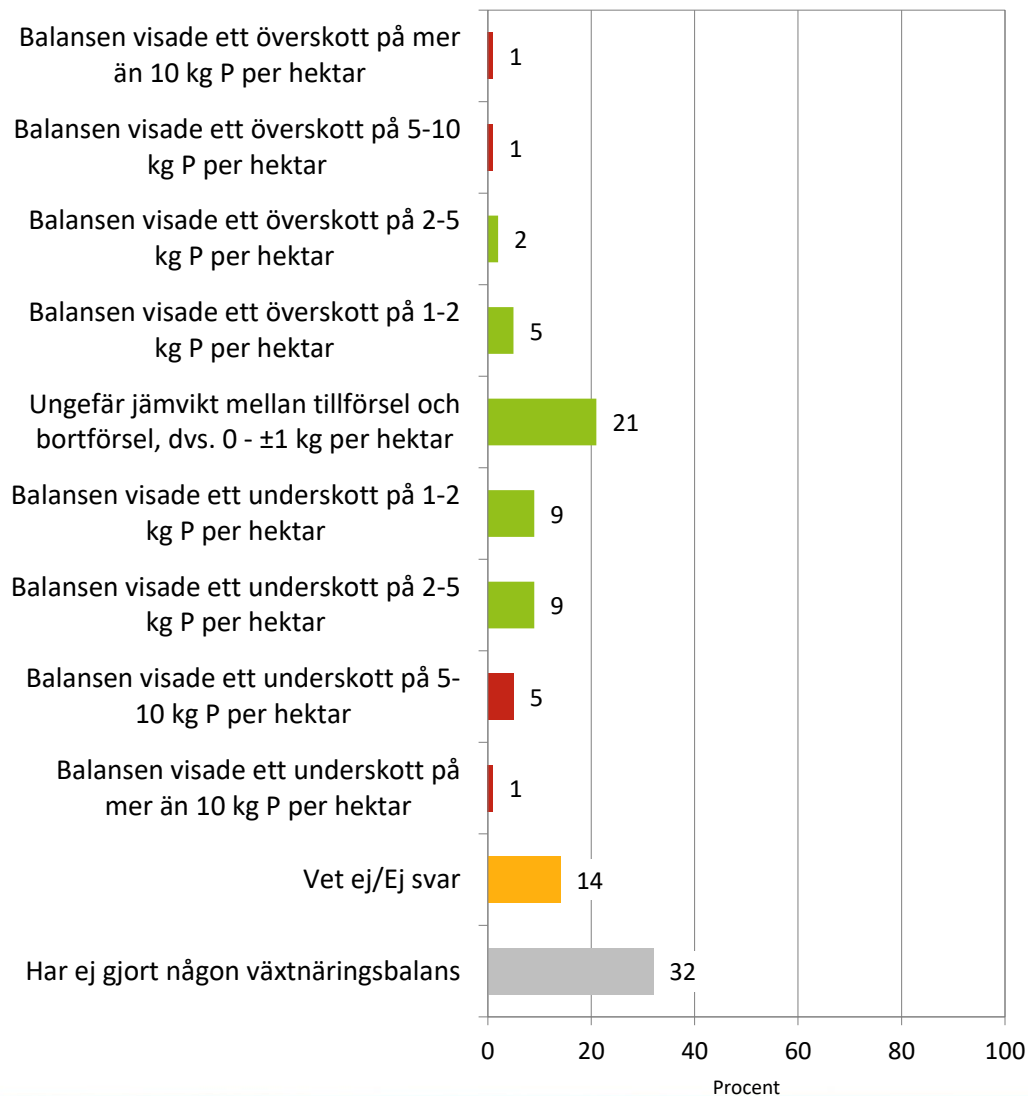
Rapport 2020:22

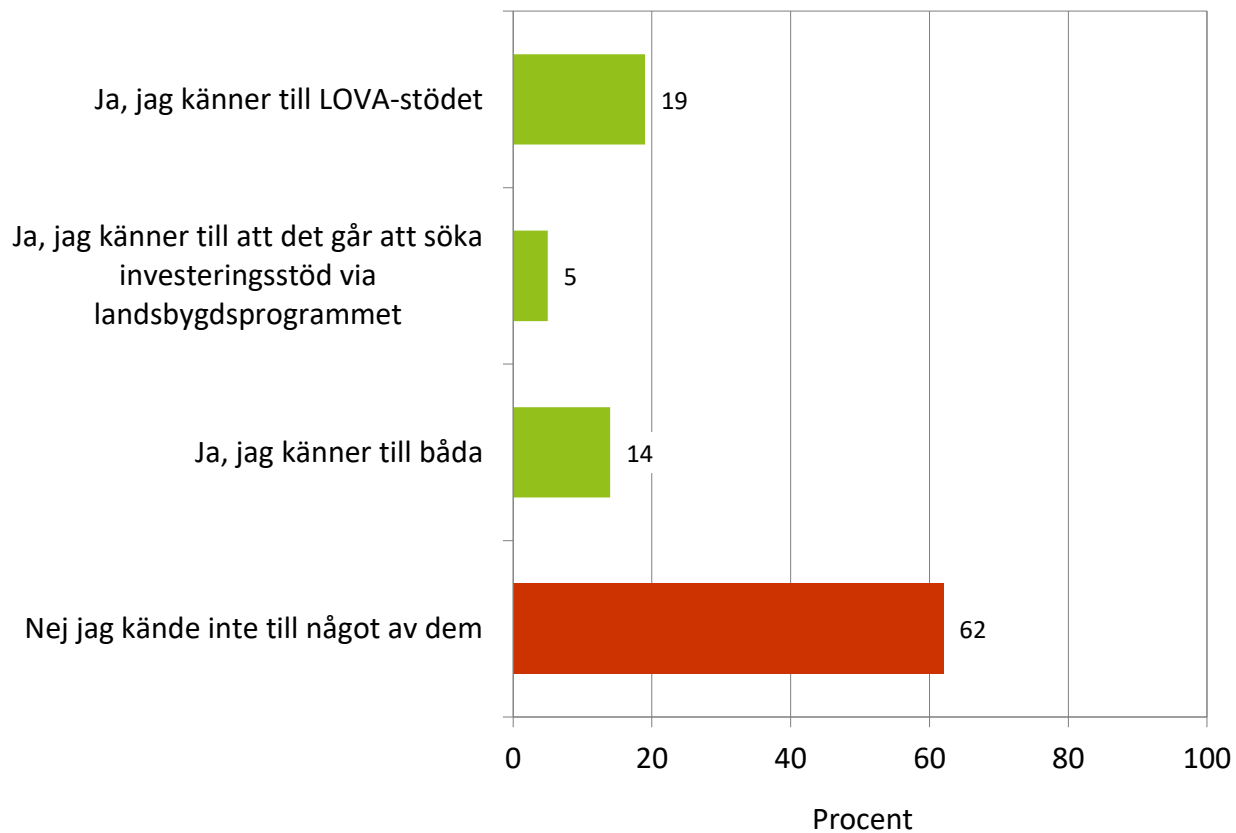
Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden

Över- eller underskott av fosfor?

B2. Hade du underskott eller överskott på fosfor i senaste växtnäringsbalansen?

G3. Känner du till att det finns två olika stöd för strukturkalkning?

Det går att se mönster...

D1. Har du en aktuell markkarta för dina fält? (max 10 år gammal)

	200+ ha	100- 199 ha	50-99 ha	-49 ha	Medlem i GN	Ej medlem i GN
Ja	84%	67%	50%	33%	77%	38%
Nej	14%	29%	46%	60%	22%	56%
Vet ej/Ej svar	1%	3%	4%	7%	1%	6%

G3. Känner du till att det finns två olika stöd för strukturkalkning?

	200+ ha	100- 199 ha	50-99 ha	-49 ha	Medlem i GN	Ej medlem i GN
Ja, LOVA-stödet	36%	24%	17%	8%	27%	14%
Ja, investeringsstödet	6%	5%	6%	4%	6%	4%
Ja, känner till båda	23%	18%	12%	9%	20%	11%
Nej, inte något av dem	35%	53%	65%	79%	48%	71%

H4. Planerar du att om- eller nytäckdika inom de närmaste fem åren framöver?

	200+ ha	100- 199 ha	50-99 ha	-49 ha	Medlem i GN	Ej medlem i GN
Ja	48%	30%	19%	13%	32%	18%
Nej	21%	35%	47%	55%	36%	48%
Vet ej	31%	36%	33%	32%	32%	33%
	26-35 år	36-45 år	46-55 år	56-65 år	65- år eller äldre	
Ja	40%	36%	25%	20%	11%	
Nej	26%	30%	36%	49%	62%	
Vet ej	34%	34%	39%	31%	27%	

- › Öronmärkta pengar till dränering, kalkfilterdiken och strukturkalkning inom investeringsstödet i CAP (120 + 20 + 16 Mkr) utlystes i början av året, åtgärderna kan genomföras t.o.m. 2024.
- › Utformning av stöd och andra styrmedel i nästa CAP.
  - › Förslag finns på bl.a. investeringsstöd för kalkfilterdiken och vattenvårdsåtgärder samt miljöersättningar för skydds-zoner, skötsel av våtmarker samt precisionsjordbruk där bl.a. markkartering ingår men ej helt klart än.
- › Höga priser och begränsad tillgång på mineralgödsel → ökat intresse för att utnyttja stallgödseln på bästa sätt.
  - › Diskussioner pågår om hur vi ska kunna öka självförsörjningsgraden i Sverige.
- › Utvärdering av tvåstegsdiken och andra åtgärder i bl.a. Greppa Fosfors pilotområden.
- › En fosforkurs planeras, ska hållas i början av nästa år.
- › Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram beslutade.

 LIFE IP-projektet Rich Waters har tagit fram metod för gårdsvisa och avrinningsområdesvisa vattenplaner.